

Les enquestes d'usos lingüístics 2003-2004: procés de creació, d'explotació i de publicació

ERNEST QUEROL PUIG

Universitat Oberta de Catalunya

El projecte de les enquestes d'usos lingüístics (d'ara endavant, *EUL*) és nou perquè és la primera vegada que s'obtenen dades globals de les habilitats, les representacions i els usos lingüístics del conjunt de les persones que habiten a tots set territoris on el català és la llengua tradicional i històrica. Un altre fet remarcable és que el qüestionari emprat és el que ha inclòs més preguntes, històricament, en el nostre domini lingüístic: al voltant de 220. I, encara més, el nombre de persones enquestades és el més elevat en moltes de les demarcacions (Catalunya, la Franja, les Illes Balears i l'Alguer).

1. Les dades longitudinals i de conjunt

Pel que fa a les dades del conjunt de l'àmbit lingüístic, hi ha un precedent: l'any 1991 els membres de la Secció de Filologia Catalana de l'Institut d'Estudis Avançats,¹ de les Illes Balears, van dur a terme una enquesta sobre coneixements, usos i representacions lingüístics que havia d'abraçar tota l'àrea lingüística. Aquest projecte, anomenat *Enquesta sociolingüística als Països Catalans*, malauradament no es va poder completar, ja que finalment només es va passar als tres territoris més grans: Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià.² Només se n'han publicat algunes dades a Argente i Bibiloni (1998) i a Artigues (1999). A banda dels estudis del Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) dels anys 1993 i 1998,³ les enquestes sobre usos lingüístics que abracin tota la població d'un territori i que es repeteixin al llarg del temps —és a dir, que siguin longitudinals o seriades— són massa recents a casa nostra excepte en dues circumscripcions. La primera és al País Valencià, on el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) va iniciar la sèrie el 1985, la qual s'ha continuat els anys 1989, 1992, 1995 i avui dia, amb les enquestes, els dos darrers anys, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), el 2004, i del mateix SIES, el 2005. Aquest territori també

disposa de diferents estudis del CIS amb contingut sociolingüístic. A més dels habituals, fruit del conveni que la Generalitat Valenciana manté amb el CIS, s'han promogut diferents baròmetres sobre la situació social i política.⁴

La segona demarcació és Andorra, on s'ha fet més recentment (1995, 1999 i 2003) l'enquesta *Usos i coneixements lingüístics de la població d'Andorra*.⁵

Respecte a Catalunya, hi ha hagut diferents iniciatives. En primer lloc, el 1997, des de la Direcció General de Política Lingüística, es va promoure l'*Enquesta sobre usos orals del català* (EUOC) —encara inèdita—, que és el precedent de l'*Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003* (EULC). Encara que l'EUOC i l'EULC no tenen exactament el mateix qüestionari, és possible establir comparacions entre totes dues.⁶ En segon lloc, des de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, es van passar dues enquestes que inclouen preguntes sociolingüístiques: una, el 1995 i l'altra, el 2000. La primera té per àmbit la regió metropolitana de Barcelona i la segona, tota la província. En tercer lloc, el *Projecte Internet a Catalunya* (2002) d'IN3 (Internet Interdisciplinary Institute), de la Universitat Oberta de Catalunya, va incloure algunes preguntes d'interès sociolingüístic.⁷ En quart lloc, *El panel de desigualtats socials a Catalunya* (Pineda, 2005), promogut per la Fundació Bofill, recull un apartat de vuit preguntes sobre les llengües. La primera onada es va iniciar el 2001 i anualment se'n fa una de nova. El fet que s'enquesti sempre les mateixes persones converteix aquesta recerca en l'única que ho fa i, per tant, en un instrument molt eficaç per observar els canvis que es donen en uns mateixos individus. Ara bé, possiblement, les variacions sociolin-

1. És un centre de recerca creat l'any 1986 a Palma pel Consejo Superior de Investigaciones Científicas a partir d'un conveni amb la Universitat de les Illes Balears.

2. La mostra era d'un total de 1.742 enquestes (605 a Catalunya, 575 a les Illes Balears i 562 al País Valencià).

3. Vegeu Siguan (1994 i 1999).

4. Castelló (2006) escriu: «UVEG-Bancaixa. A banda d'algun estudi específic sobre la situació del valencià a l'espai universitari, la Universitat de València, en conveni amb Bancaixa, i en el marc del projecte internacional dirigit per Inglehart, al País Valencià s'han fet dues onades de l'*Enquesta mundial de valors*. En aquestes dues onades, junt amb la bateria general, mundial, de preguntes, es van introduir algunes preguntes específiques sobre identitat i sobre llengua. Les mostres, com les del CIS, representen la ciutadania política, és a dir, ciutadans espanyols residents al País Valencià i majors de 18 anys».

5. Per a més informació, podeu consultar en línia Pujol i Badia (2002).

6. Per obtenir-ne una informació exhaustiva, vegeu Torres (1988, 2003a i 2005).

7. Accessibles a <<http://www.uoc.edu/in3/pic/cat/pic1.html>>.

güístiques seran molt lleus d'un any a un altre, motiu pel qual el més interessant serà l'evolució en un termini més llarg. En cinquè lloc, el CIS va dur a terme, l'any 2001, un estudi sobre la situació social i política de Catalunya similar als estudis fets al País Valencià amb un capítol lingüístic complet. Finalment, el recentment creat Centre d'Estudis d'Opinió (gener de 2005), organisme que depèn de l'Institut d'Estadística de Catalunya, inclou en algunes de les enquestes preguntes sobre la llengua habitual, la llengua amb els amics i la llengua a la feina, que al llarg del temps també constituiran una bona font per seguir-ne l'evolució.

En la resta de territoris, les enquestes no són longitudinals, per tant, només n'esmentarem les principals. A les Illes Balears, com avançàvem, el 1991 es van obtenir dades juntament amb el País Valencià i Catalunya. L'any 2002, per encàrrec de la Conselleria de Presidència del Govern de les Illes Balears, es va passar la *Tercera Encuesta Básica*, que inclou algunes qüestions lingüístiques.⁸

A la Catalunya del Nord, el Govern de la regió del Llenguadoc-Rosselló va encarregar els anys 1993 i 1997 a l'empresa Média Pluriel Méditerranée (1993 i 1998) dues enquestes basades en mostres de cinc-centes persones. Pel que fa a la Franja, l'enquesta més important fins ara era la de M. Antonia Martín Zorraquino i altres autors (1995).⁹ De l'Alguer, hi ha l'enquesta sociolingüística de la població escolar de Maria Grossmann (1983), passada el 1975, i l'estudi, emprant la tècnica del diferencial semàntic d'Osgood, de Mariselda Tessarolo (1990).

Pel que fa a dades seriades d'un sector de la població, com ara l'escolaritzada, en primer lloc, es disposa de les dades dels censos escolars que ha dut a terme el Servei d'Ensenyament de Català (SEDEC); en segon lloc, dels estudiants d'aproximadament 16 anys, en disposem de Catalunya de 1993, 2000 i 2004, i també, en tercer lloc, emprant el mateix qüestionari, de la resta de l'àmbit lingüístic (País Valencià, de 1998; les Illes Balears, de 2001; Andorra, de 2002; la Franja, l'Alguer i la Catalunya del Nord, de 2004).¹⁰

Respecte als coneixements, sí que s'han publicat resultats dels censos i dels padrons dels tres territoris més grans: de Catalunya, des del 1975, Reixach (1985); conjuntament del País Va-

lencià i les Illes Balears i Catalunya, Reixach (1990 i 1997), i només de Catalunya, Farràs, Torres i Vila (2000) i Querol (2006b).¹¹

2. Origen del projecte

Durant les dècades de 1970 i de 1980 l'atenció dels especialistes i dels interessats en temes de sociologia del llenguatge se centrava en les dades sobre les habilitats lingüístiques dels parlants, facilitades per les diferents operacions censals. Durant la dècada de 1990 hi havia un consens important sobre la necessitat d'obtenir dades sobre els usos de les llengües. Amb aquesta intenció es va dur a terme a Catalunya l'*Enquesta sobre usos orals del català* (EUOC), l'any 1997, i, posteriorment, amb motiu de la celebració del segon col·loqui de Tarragona, l'any 2002, es va tornar a passar el mateix qüestionari només a les comarques d'aquesta circumscripció.

El projecte de les EUL es va iniciar al mes d'octubre de 2002 fruit de la sinergia entre el Grup Català de Sociolingüística (GCS) i l'aleshores Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (DGPL), que tenia al capdavant Lluís Jou. El GCS, arran de les Jornades sobre l'ús oral del català, va redactar unes conclusions en les quals es recollia la necessitat de tenir dades dels usos de tot el domini lingüístic. Des de la DGPL ja s'havia acceptat la proposta de completar l'enquesta a la població escolaritzada d'aproximadament 16 anys (Querol: Catalunya, 1993; País Valencià, 1998; Catalunya, 2000; Balears, 2001, i Andorra, 2002) a la resta d'àmbit lingüístic. Per tant, el projecte de fer també una enquesta a tota la població de 15 anys i més va ser immediatament acceptat i, des de la direcció de l'Institut de Sociolingüística Catalana (ISC), en vaig prendre la coordinació.

Vam constituir una comissió per dissenyar-ne el projecte i per redactar-ne el qüestionari. Vam considerar imprescindible que, de bon començament, en formessin part, d'una banda, representants de tots els territoris; de l'altra, membres del Grup Català de Sociolingüística, i, finalment, que l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) col·laborés estretament, per primera vegada, en la planificació d'operacions estadístiques relacionades amb la sociologia del llenguatge.¹²

8. Es tracta d'un estudi sobre opinions polítiques. Per obtenir-ne més informació, podeu consultar Villaverde (2002) i, sobretot, Melià (2002).

9. De la Franja i de les Illes Balears hi ha dades de les enquestes que recull l'Euromosaic (1994 i 1996) de 300 i 272 enquestes, tot i que de la de les Balears s'affirma que no és representativa.

10. Aquestes tres darreres enquestes i la de Catalunya 2000 s'han fet amb el suport de la Direcció General / Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. Per a la resta, es va comptar amb l'ajut dels diferents governs (Gabinet d'Ús i Ensenyament del Valencià, Generalitat Valenciana, Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra i Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears). Per conèixer-ne els resultats, podeu consultar Querol (2000) i, entre altres molts articles, Querol (2006a, 2005, 2004, 2003, 2002 i 2001).

11. Tot i això, les dades del cens de 2001 han estat problemàtiques, com s'assenyala a Vila [coord.] (2005) i com analitzen Joaquim Capellades i Dolors Olivares en el primer capítol de Querol (2006b).

12. La participació de l'Idescat donava tota una altra dimensió al projecte. Així, es va signar un conveni de col·laboració entre la Conselleria de Cultura i l'Idescat i, d'acord amb la Llei d'estadística de Catalunya, l'estadística passava a ser oficial. Aquesta oficialització implicava que formava part del Pla Estadístic de Catalunya 2001-2004 i del Programa anual d'actuació estadística de 2004 que el desplegava, per la qual cosa tindrà garantida la continuïtat cada quatre anys en ser introduïda als nous plans estadístics. Aquesta és la primera vegada que una enquesta promoguda per l'ISC passava a ser una estadística oficial.

3. Persones i institucions que hi han participat

Hem d'agrair la disposició de totes les institucions que esmentarem a integrar-se immediatament al projecte. Del Grup Català de Sociolingüística hi van participar Albert Fabà, Miquel Àngel Pradilla i Joaquim Torres. Hi van intervenir les persones i les institucions oficials següents directament relacionades amb la sociologia del llenguatge: d'Andorra, Marta Pujol (del Servei de Política Lingüística); de Catalunya, Ernest Querol, Joan M. Romaní i Marina Solís (de l'Institut de Sociolingüística Catalana, de la DGPL); de la Catalunya del Nord, Alà Baylac-Ferrer (de la Universitat de Perpinyà); de les Illes Balears, Joan-Albert Villaverde (de la Direcció General de Política Lingüística); de la Franja, Carme Alcover (de la Direcció General de Patrimoni del Govern d'Aragó); de l'Alguer, Enrico Chessa (sociolingüista), i del País Valencià, Xavier Sanjuan (llicenciat en Ciències Econòmiques i especialista en recerca social). També hi van participar molt activament, de l'Idescat, Manel Falguera i Marta Massats.¹³ I, finalment, el cap del Gabinet Tècnic del Departament de Cultura, Josep Missé. Posteriorment, per dur a terme l'enquesta a la Franja, també hi va intervenir l'Institut Aragonès d'Estadística, especialment, el director, José María Campo.¹⁴ Així, els governs d'Andorra, de les Illes Balears i d'Aragó es van fer càrrec de l'operació estadística als seus territoris. Per la seva banda, el Govern de Catalunya es va encarregar de la resta.

4. Criteris per a l'elaboració del qüestionari

El qüestionari havia d'aprofitar l'experiència adquirida amb les enquestes dutes a terme en diferents contextos sociolingüístics i permetre que es poguessin fer comparacions amb les dades ja aconseguides fins llavors; però, alhora, havia de mirar cap al futur i havia de tractar d'esdevenir un instrument fiable de mesura que es pogués mantenir durant un període de temps llarg, amb petites variacions, per aconseguir sèries de dades importants. Aquesta informació longitudinal és imprescindible per entendre l'evolució de les representacions i dels usos lingüístics. Calia aprofitar, doncs, totes les preguntes pertinents que ja s'havien

fet en altres enquestes. Així, es va estudiar un bon nombre de qüestionaris i es van fer anàlisis factorials de les preguntes dels qüestionaris que s'havien passat a la població escolaritzada per esbrinar quines eren les que tenien una relació més gran amb els usos de les llengües.

Per altra banda, també es va considerar imprescindible, en primer lloc, que tots els territoris tinguessin un qüestionari base comú al qual es poguessin introduir les adaptacions tant lingüístiques com sociolingüístiques (denominació de la llengua, problemàtiques específiques, adequació dialectal, traducció, etc.) que requerís cada context determinat. En segon lloc, es va considerar que la metodologia havia de ser la mateixa (enquesta telefònica assistida per ordinador, CATI). En tercer lloc, les mostres havien de tenir uns marges d'error tan baixos com fos possible.

El context sociopolític peculiar del País Valencià ens va fer decantar per aprofitar una enquesta que s'havia de passar el 2004 basada en la longitudinal iniciada el 1985; així doncs, aquest territori difereix del conjunt, atès que el qüestionari ja estava elaborat i que la metodologia d'enquesta sempre ha estat presencial, com podeu llegir a Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) (2005).

Els continguts del qüestionari que va resultar de les reunions nombroses, que a partir d'ara anomenarem *Enquesta sobre usos lingüístics* (EUL), estan dividits en vuit grans blocs: llengua inicial, llengua habitual, llengua de la persona entrevistada, coneixements de la llengua catalana, usos lingüístics a la llar i en diferents àmbits, transmissió lingüística intergeneracional, representacions de les llengües, i coneixements d'altres llengües i variables sociodemogràfiques.

5. Fitxa tècnica de les enquestes d'usos lingüístics (EUL) i de l'AVL

5.1. *Univers*

Població de 15 anys i més que resideix en un habitatge amb telèfon fix a Andorra, les Illes Balears, Catalunya, Catalunya del Nord i la Franja. A l'Alguer, l'univers era de 18 anys i més. Les dades de la fitxa tècnica per al País Valencià, atès que s'han aprofitat els resultats de l'enquesta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2005), passada el 2004, correspondran a aquesta enquesta.¹⁵ Com ja hem avançat, aquesta operació estadística era personal i

13. Volem fer constar el nostre agraïment als subdirectors de l'Idescat, Joaquim Capellades i Enric Ripoll, per la participació en el disseny del projecte i la col·laboració institucional, i a Julià Urrutia, per l'assessorament tècnic.

14. Pel que fa a la Franja, es tracta d'una operació estadística duta a terme entre la Generalitat de Catalunya (operant per mitjà de l'Institut de Sociolingüística Catalana i de l'Idescat) i el Govern d'Aragó (que ho feia per mitjà de l'Institut Aragonès d'Estadística, del Departament d'Economia, Hisenda i Ocupació, amb la col·laboració tècnica de la Direcció General de Patrimoni Cultural del Departament d'Educació, Cultura i Esport).

15. Hem triat l'enquesta de l'AVL, principalment, per la coincidència temporal amb la resta d'enquestes EUL en l'obtenció de les dades, però també perquè recollia més extensament els usos lingüístics familiars que la del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics de la Generalitat Valenciana de 2005.

domiciliària i l'univers era el col·lectiu d'individus de 15 anys i més, residents al País Valencià, segons el padró municipal d'habitants de 2002.

5.2. Mostra

Representativa de l'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya del Nord, la Franja, les Illes Balears i el País Valencià:

- A Catalunya és representativa del conjunt i de cadascun dels set àmbits territorials que estableix la Llei d'estadística de Catalunya: àmbit metropolità, comarques gironines, Camp de Tarragona, terres de l'Ebre, àmbit de Ponent, comarques centrals i l'Alt Pirineu i l'Aran.

- A la Franja és representativa de cadascuna de les cinc comarques: la Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca, el Baix Aragó-Casp i la Matarranya.¹⁶

- A les Illes Balears és representativa de Palma, de la resta de la badia de Palma (Lluçmajor, Calvià i Andratx), de la resta de Mallorca (sense la badia de Palma), de Menorca, d'Eivissa i de Formentera.

- A l'Alguer, Andorra i la Catalunya del Nord ho era del conjunt.

- Al País Valencià, l'AVL va dissenyar una mostra independent per a cada agrupació: regió d'Alacant, regió d'Alcoi-Gandia, regió de València, àrea metropolitana de València, regió de Castelló i zona castellanoparlant.

5.3. Estratificació de la mostra

L'estratificació de la mostra es va fer per territori i per dimensió municipal. S'hi van establir quotes de sexe i d'edat a partir de les dades extretes del cens de 2001, per a Catalunya i la Franja. Al País Valencià i a les Illes Balears es va emprar el padró d'1 de gener de 2002 i, d'altra banda, en aquest darrer territori també es va tenir en compte una tercera variable: l'origen dels individus.

5.4. Selecció de la unitat última de mostreig

La unitat primària era el número de telèfon. A partir d'un directori de telèfons fixos dels municipis es va establir un conjunt de números de telèfon per a cada estrat (construït a partir de l'encreuament de les variables d'àmbit territorial i de dimensió municipal). La unitat última de mostreig era l'individu, que se seleccionava aleatòriament en el moment que la persona que responia la

trucada donava la informació sobre la dimensió i la composició de la llar.

5.5. Marge d'error mostral i interval de confiança

L'interval de confiança que considerem és del 95,5% i la variància, $p = q = 0,5$. L'error mostral del conjunt de la mostra en cadascun dels territoris és, a més, el següent:

- L'Alguer: +/-5%
- Andorra: +/-3,94%
- Catalunya: +/-1,25%
- Catalunya del Nord: +/-5%
- La Franja: +/-3,3%
- Illes Balears: +/-1,85%
- País Valencià: +/-1,2%

5.6. Mètode

Enquesta telefònica assistida per ordinador (CATI).¹⁷ Al País Valencià s'han aconseguit les dades mitjançant entrevistes personals domiciliàries.

5.7. Nombre d'enquestes

Les mostres reals que es van obtenir van ser:

- L'Alguer: 415
- Andorra: 637
- Catalunya: 7.257
- Catalunya del Nord: 402
- La Franja: 1.325 enquestes (870 de la zona catalanoparlant)
- Illes Balears: 3.671
- País Valencià: 6.755 (5.620 de la zona catalanoparlant)

5.8. Període de realització

- L'Alguer: primera setmana de gener de 2004
- Andorra: octubre-novembre de 2004
- Catalunya: del 5 de juny al 10 de juliol de 2003
- Catalunya del Nord: del 8 al 15 de gener de 2004
- La Franja: desembre de 2003 i gener de 2004
- Illes Balears: del 5 de novembre de 2003 al 16 de gener de 2004
- País Valencià: gener i febrer de 2004

16. El disseny inicial de l'estudi de la Franja abraça les comarques orientals de la Comunitat Autònoma d'Aragó, que oficialment són: la Ribagorça / la Ribagorça, la Litera / la Llitera, Bajo Cinca / Baix Cinca, Bajo Aragón-Caspe / Baix Aragó-Casp i Matarraña / Matarranya. S'hi agrupen poblacions de llengua catalana, de llengua aragonesa i de llengua castellana. Per a l'anàlisi del conjunt dels territoris, només s'ha pres en consideració la submostra de les poblacions de llengua catalana, i per tant, de les comarques històriques.

17. L'empresa Instituto DYM va fer el treball de camp a Andorra, a les Illes Balears, a Catalunya i a la Franja. Anteriorment també l'havia fet de l'EUOC-97 i de l'EUOC Tarragona, 2002. Els tècnics de l'Institut de Sociolingüística Catalana i de l'Institut d'Estadística de Catalunya van supervisar contínuament tot el procés de recollida de les dades en aquests territoris. En tots els casos els enquestadors empraven la varietat dialectal de cada demarcació. Les dades de l'Alguer van ser recollides per l'empresa Abacus i les de la Catalunya del Nord, per l'empresa EMC. Les del País Valencià, per GfK Emer Ad Hoc Research.

5.9. *Protocols lingüístics per enquestar*

A Catalunya, a la Franja i a les Illes Balears s'iniciava el contacte en català o en castellà, segons la llengua que s'emprava en respondre al telèfon.¹⁸ Després d'haver fet les preguntes de selecció i classificació a la persona que responia al telèfon, a la persona entrevistada (que podia ser que no coincidís amb la primera) se li demanava en quina llengua volia que se li fes l'enquesta; si contestava «català» o no tenia cap preferència, se li formulaven les preguntes en català.

En els tres territoris catalanòfons no inclosos en l'Estat espanyol, l'enquestador sempre parlava en una única llengua: en italià a l'Alguer, en català a Andorra¹⁹ i en francès a la Catalunya del Nord.

Finalment, pel que fa a les entrevistes fetes a «la zona de predomini lingüístic valencià», els entrevistadors havien d'expressar-se, d'entrada, «en valencià». Si la persona entrevistada manifestava no conèixer-lo prou o deia que s'estimava més utilitzar el castellà, es canviava d'idioma.

6. Explotació i publicació

El primer criteri que es va adoptar per a l'explotació de les nombroses dades aconseguides va ser que la persona que dirigís l'anàlisi de l'EUL de Catalunya i les que en comentessin els resultats fossin externes a la Secretaria de Política Lingüística, és a dir, que estiguessin desvinculades de la institució. El segon criteri va ser que haguessin participat en l'elaboració del qüestionari. El tercer va ser que disposessin de prou temps per dedicar-s'hi intensament. La persona que es va considerar idònia per a la coordinació va ser Joaquim Torres, i els resultats avalen que la tria va ser molt encertada. El nivell d'aprofundiment de les anàlisis dels llibres en què ha participat és molt superior al que s'arriba en altres contextos amb llengües en contacte. Torres va aconseguir formar un equip sòlid d'autors (F. Xavier Vila, Albert Fabà i Vanessa Bretxa, els quals van comptar amb la col·laboració de Miquel Àngel Pradilla) que ha discutit intensament des de les qüestions terminològiques fins a les estadístiques tècniques que convenia emprar. També ha creat nous índexs, com ara el de transmissió intergeneracional del català. Així, s'ha arribat a consolidar un estil d'anàlisi que han seguit la resta de llibres que han comentat l'EUL.

Els llibres publicats després de l'*Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI* (2005) són, en primer lloc, l'*Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra 2004. Llengua i societat a Andorra en els inicis del segle XXI*, duta a terme pel mateix equip de Catalunya, amb la incorporació de Natxo Sorolla; en segon lloc, l'*Enquesta sobre els usos lingüístics a l'Alguer 2004. Llengua i societat a l'Alguer en els inicis del segle XXI*, escrita en solitari per Enrico Chessa, i, per acabar, el llibre que analitza les dades conjuntes de tot el domini lingüístic: *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI: L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Tots aquests llibres s'han publicat durant el 2006 i el 2007.

Pel que fa a aquest darrer llibre, al del conjunt dels Països Catalans, seguint els criteris anteriors, una vegada clausurat l'Institut de Sociolingüística Catalana, en vaig ser el coordinador perquè havia dissenyat i dirigit tot el projecte: totes les enquestes EUL i la publicació dels llibres de cada territori. Pel que fa a la resta d'autors, tots havien tingut alguna intervenció en el disseny del projecte: tots havien participat en l'elaboració del qüestionari i alguns també en l'adaptació al seu territori. Cada redactor d'un capítol ha nascut en una demarcació diferent, fet que garanteix el coneixement de primera mà de les realitats sociolingüístiques que s'hi comenten. Com hem vist, Enrico Chessa ha escrit el llibre analitzant els resultats de l'enquesta EUL de l'Alguer, ciutat on ha nascut, i també ha adaptat el qüestionari a aquest context. Natxo Sorolla ha adequat l'enquesta a la Franja, d'on és originari, ha estat coautor del llibre que recull els resultats de l'enquesta EUL d'Andorra i ha processat, amb Joaquim Torres, les dades de l'anàlisi conjunta dels territoris on es parla català. D'altra banda, aquest darrer, com acabem de comentar, ha coordinat l'explotació dels resultats de les enquestes EUL de Catalunya (on ha nascut) i d'Andorra (d'on prové la família) i n'ha estat coautor. Joan-Albert Villaverde ha analitzat i difós les dades de l'enquesta EUL de les Illes Balears, d'on és originari i hi ha adaptat el qüestionari. Finalment, Xavier Sanjuan, que ha estat el coordinador del *Llibre blanc de l'ús del valencià*, ha participat en l'elaboració del qüestionari i ha assessorat sobre el País Valencià, on ha nascut, viu i treballa, i ha elaborat part de la informació sobre aquest territori a partir de les dades publicades per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2005).

En el moment d'escriure aquestes línies, encara hi ha enquestes que no han estat objecte d'un estudi monogràfic en profunditat —les enquestes de les Illes Balears, les de la Franja i les de la Catalunya del Nord—, entre altres raons per la situació política peculiar en què vivim i/o problemes amb els responsables de les investigacions. Considerem que paga la pena fer una petita empena per disposar dels llibres dels set territoris per-

18. A les Illes Balears, atès que està molt estès el costum de respondre «Diga!» quan s'agafa el telèfon, es mantenia l'ús del català amb la persona entrevistada (tret que la comunicació fos impossible o que la persona entrevistada demanés que li parlessin en castellà) fins a la pregunta XI («En quina llengua s'estima més que li faci les preguntes?»), a partir de la qual es continuava en la llengua triada.

19. Ara bé, si la persona entrevistada no entenia el català se li feien les preguntes sobretot en castellà, però també en algunes ocasions en francès.

què, amb una mica de voluntat, es podria aconseguir que la primera vegada que es disposa de dades del conjunt dels Països Catalans aquestes s'analitzessin de manera aprofundida en totes les demarcacions. Respecte a l'edició electrònica, a <<http://www6.gencat.net/llengcat/socio/us2.htm>> es poden consultar les dades sintètiques de tots els territoris excepte les de les Illes Balears.

Finalment, pensem que després de l'esforç d'anàlisi caldria fer un altre pas i aprofundir encara més emprant tècniques estadístiques multivariades, fet que facilitaria l'afermament d'un instrument per estudiar la realitat sociolingüística dels nostres països com és el qüestionari elaborat. En aquest sentit, s'hauria d'aprofitar l'experiència d'aquesta primera edició per comprovar l'eficàcia de cada pregunta a fi de millorar el conjunt del qüestionari, el qual, segons el que estableix el Pla Estadístic de Catalunya, s'hauria hagut de tornar a passar al cap de quatre anys, és a dir, el juny de 2007. Confiam que es torni a fer al conjunt del nostre àmbit lingüístic.

En definitiva, s'ha aconseguit, per bé que tard, tenir dades sociolingüístiques del conjunt dels Països Catalans. Aquesta fita tardana ha de servir de fonament per anar disposant de dades seriadades (i serioses) sobre l'evolució dels coneixements, dels usos i de les representacions per, en primer lloc, conèixer exactament els fenòmens que s'estan produint; en segon lloc, intentar explicar-los, i, finalment, poder predir, de manera fonamentada, com evolucionaran. La por a les dades és del tot contraproduent per a totes aquestes recerques que acabem d'esmentar i, especialment, per emprendre accions efectives per millorar la situació del català. Caldrà invertir, doncs, tots els recursos necessaris per extreure el màxim de profit a aquestes dades i no quedar-se amb aquestes primeres anàlisis, que només són una illa en el mar de possibilitats heurístiques. Segur que la rendibilitat serà més gran que la de l'abocament de recursos en accions per, suposadament, millorar la situació del català, més aviat *palpentificades* que no pas planificades. L'eliminació de la institució que se n'havia d'encarregar (havent fet aquesta tasca pionera) sense, després de dos anys, substituir-la per cap altra, és la mostra que s'han liquidat les hipòtesis de la recerca perquè les apoteosis dels *palpentificadors* tinguin l'espai lliure. Esperem que aquest buit sigui transitori i que la investigació de tot el corpus de dades aconseguit, amb el suport de la reflexió teòrica, aportí noves vies d'explicació i de predicció. Si això no és esperar massa...

Bibliografia

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2005). *Llibre blanc de l'ús del valencià I. Enquesta sobre la situació social del valencià. 2004* [en línia]. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. (Recerca; 2). <<http://www.avl.gva.es/img/EdicionsPublicacions/Publicacions/Blanc.pdf>>
- ARGENTE, Joan; BIBILONI, Gabriel (1998). «Una enquesta sociolingüística als Països Catalans». *Actes de la Cinquena Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- ARTIGUES, Antoni (1999). *Llengua als Països catalans*. Palma: Lleonard Muntaner.
- CASTELLÓ, Rafael (2006). *Els estudis sobre la situació sociolingüística al País Valencià*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- CHESSA, Enrico (2007). *Enquesta sobre els usos lingüístics a l'Alguer 2004. Llengua i societat a l'Alguer en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 11)
- DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1997a). *Enquesta lingüística sobre l'ús oral del català entre la població de Catalunya major de 15 anys. Informe resum de l'Institut DYM*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. [Volum fotocopiats]
- (1997b). *Enquesta lingüística sobre l'ús oral del català entre la població de Catalunya major de 15 anys. Taules. Informe de l'Institut DYM*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. [Volum fotocopiats]
- (2002). *Enquesta sociolingüística a la província de Tarragona*. Barcelona: Centre de Documentació. 4 v. [Document inèdit, R-1170]
- EUROMOSAIC (1994). *Catalan in Eastern Aragon* [en línia]. <<http://www.uoc.edu/euromosaic/web/homeect/index1.html>>
- (1996). *Catalan in Majorca (Balearic Islands)* [en línia]. <<http://www.uoc.edu/euromosaic/web/homeect/index1.html>>
- FARRÀS, Albert; TORRES, Joaquim; VILA, F. Xavier (2000). *El coneixement del català. 1996. Anàlisi sociolingüística de les dades de l'enquesta oficial de població de 1996*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (Sèrie Estudis; 7)
- GROSSMANN, Maria (1983). *Com es parla a l'Alguer? Enquesta sociolingüística a la població escolar*. Barcelona: Barcino.
- MARTÍN, Maria Antonia; FORT, Maria Rosa; ARNAL, Maria Luisa; GIRALT, Javier (1995). *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*. Saragossa: Universidad de Zaragoza. Departamento de Lingüística General e Hispánica. Seminario de Investigaciones Lingüísticas. 2 v. (Gramaticalia; 2)
- MÈDIA PLURIEL MÉDITERRANÉE (1993). *Catalan pratiques et représentations dans les Pyrénées Orientales. Sondage, résultats et analyses*. [Estudi dut a terme per petició del Comité Régional de la Culture en Languedoc-Rousillon, Montpellier]
- (1998). *Pratiques et représentations du catalan: région Languedoc-Roussillon*. [Estudi dut a terme per petició del Comité Régional de la Culture en Languedoc-Rousillon, Montpellier]

- MELIÀ, Joan (2002). «La situació lingüística a les Illes Balears. Comentaris al voltant d'una enquesta». *Llengua i Ús*, núm. 25 (tercer quadrimestre), p. 61-64.
- NINYOLES, Rafael L. (1989). *Estructura social i política lingüística*. Alzira: Bromera.
- PINEDA, L. [et al.] (2005). *Estructura social i desigualtats a Catalunya*. Barcelona: Mediterrània. 2 v.
- PUJOL, Marta; BADIA, Montserrat (2002). «Els estudis impulsats per l'Administració andorrana com a punt de referència per a la planificació lingüística». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia], núm. 13 [hivern]. <<http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm02hivern/catalana/pujol.pdf>>
- QUEROL, Ernest (2000). *Els valencians i el valencià: usos i representacions socials*. Paiporta: Denes.
- (2001). «Evolució dels usos i de les representacions socials de les llengües a Catalunya (1993-2000)». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia], núm. 2 [estiu]. <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm01estiu/catalana/querolb1_10.htm>
 - (2002). «Usos i representacions de les llengües a les Illes Balears». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia], núm. 6 [estiu]. <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm02estiu/catalana/querol1_12.htm>
 - (2003). «Evolució dels usos i de les representacions socials de les llengües a les comarques tarragonines entre el 1993 i el 2000». A: *Jornades sobre la llengua a les comarques de Tarragona*. Tarragona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 85-93.
 - (2004). «Usos i representacions de la llengua a les dues ribes del Sénia». *beCEroLes: Lletres de Llengua i Literatura*, núm. 1, p. 111-138.
 - (2005). «Comparació dels usos i les representacions de les llengües a les Illes Balears, Catalunya, el País Valencià i Andorra». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 18, p. 43-62.
 - (2006a). «Qui parla català a Andorra?». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 19.
 - (2006b). *El coneixement del català 2001*. Mapa sociolingüístic de Catalunya: *Anàlisi sociolingüística del cens de població de 2001*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística. Institut de Sociolingüística Catalana. (Sèrie Estudis; 10)
- QUEROL, Ernest [coord.] (2007). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI: L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 12)
- REIXACH, Modest (1985). *Coneixement i ús de la llengua catalana a la província de Barcelona. Anàlisi dels resultats del padró de 1975 i de l'avanç dels de 1981*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- (1990). *Difusió social del coneixement de la llengua catalana. Anàlisi de les dades lingüístiques del padró d'habitants de 1986 de Catalunya, Illes Balears i País Valencià*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (Sèrie Estudis; 2)
- REIXACH, Modest [coord.] (1997). *El coneixement del català. Anàlisi de les dades del cens de 1991 de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (Sèrie Estudis; 6)
- SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2005). *Enquesta sociolingüística a la província de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Institut de Sociolingüística Catalana. (Documents de Treball; 19)
- SERVICI D'INVESTIGACIÓ I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS (2005). *Coneixement i ús social del valencià. Síntesi de resultats* [en línia]. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Secretaria Autònoma de Cultura i Política Lingüística. <http://www.cult.gva.es/sies/desp/desp_interactiu/livre.html>
- SIGUAN, Miquel (1994). *Conocimiento y uso de las lenguas en España: investigación sobre el conocimiento y el uso de las lenguas cooficiales en las comunidades autónomas bilingües*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. (Opiniones y Actitudes; 2)
- (1999). *Conocimiento y uso de las lenguas*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. (Opiniones y Actitudes; 22)
- TESSAROLO, Mariselda (1990). *Minoranze linguistiche e immagine della lingua: una ricerca sulla realtà italiana*. Milà: Franco Angeli.
- TORRES, Joaquim (1988). «Les enquestes sociolingüístiques catalanes de 1974 a 1984». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 7, p. 69.
- (2003a). «Les enquestes amb contingut sociolingüístic efectuades a Catalunya (1994-2002)». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia], núm. 14 [primavera]. <<http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm03primavera/catalana/torres.pdf>> [Consulta: 6 gener 2006]
 - (2003b). «L'ús oral familiar a Catalunya». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 17, p. 47-76.
 - (2005a). «Introducció». A: TORRES, Joaquim [coord.]. *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística, p. 7-16. (Sèrie Estudis; 8)
 - (2005b). «Ús familiar i transmissió lingüística». A: TORRES, Joa-

- quim [coord.]. *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística, p. 81-108. (Sèrie Estudis; 8)
- TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, F. Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa; PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel (2005). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 8)
- TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, F. Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa; SOROLLA VIDAL, Natxo; PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel (2006). *Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra 2004. Llengua i societat a Andorra en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 9)
- VILA I MORENO, F. Xavier [coord.] (2005). *Les dades lingüístiques del cens de l'any 2001: alguns dubtes i limitacions*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- VILLAVARDE, Joan Albert (2002). «Coneixements i usos lingüístics a les Illes Balears. Revisió dels estudis promoguts per institucions i altres». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia], núm. 13 [hivern]. <<http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm02hivern/catalana/villa.pdf>>
- (2005). «L'enquesta sociolingüística 2003. Principals resultats». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 18, p. 63-96.
 - (2006). «Coneixements de català a les Illes Balears a l'inici del tercer mil·lenni». *Lluc*, núm. 849, p. 21-31.